

DLA doktori értekezés tézisei

Bálint Angéla

Előadói kreativitás és interpretáció a
hegedűjátékban a 18. század végén és a 19.
század elején

Témavezető: Komlós Katalin (DSc), az MTA doktora,
Prof. Emerita

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású
doktori iskola

Budapest

2017

I. A kutatás előzményei

A hangszeres előadói gyakorlat változása iránti érdeklődésemet először a historikus játékmóddal való találkozásom keltette fel. Dolgozatom megírásához további indíttatást jelentettek később az Egyesült Királyságban folytatott tanulmányaim, melyek során mind elméletben, mind gyakorlatban szembesültem a zenei előadás lehetőségeinek sokszínűségével, különböző korok eltérő interpretáció-felfogásával.

Míg a nyugati zenetudomány az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt fektet az elmúlt korok előadói praxisának feltérképezésére, addig e témával magyar nyelven – különösen hegedűjáték tekintetében – eddig viszonylag kevés tanulmány foglalkozik. E terület feltárása valószínűleg nálunk is elsősorban a hegedűművészekre hárul majd. Kutatómunkám során előadói attitűdről és interpretációra vonatkozó hozzáállásról árulkodó információt kerestem hangszeres traktátusokban, feljegyzésekben, emellett azon művészek egyéni műértelmezését, kreatív hozzáadásait kívántam görcső alá venni, kiknek szerepe átmenetet képez a

társszerzőé és az „átlátszó előadóé” között. A talált adatok közzétételével célom egy vázlatos áttekintést nyújtani, mely talán alapul szolgálhat későbbi, specifikusabb kutatások számára.

A hegedűművészek előadói gyakorlatával kapcsolatban már több meghatározó, összefoglaló jellegű angol nyelvű mű jelent meg, mint például David D. Boyden *A History of Violin Playing from its Origins to 1761* című könyve (Oxford University Press, 1965), a Robin Stowell által írt *Violin Technique and Performance Practice in the Late Eighteenth and Early Nineteenth Centuries* (Cambridge University Press, 1985), illetve David Milsom munkája, a *Theory and Practice in Late Nineteenth-Century Violin Playing* (Aldershot: Ashgate, 2003). Eme ambiciózus művek hangszertechnikai és előadóművészeti szempontokat egyaránt vizsgálnak. Az általános előadói gyakorlat legfontosabb kérdéseit veszi aprólékosan szemügyre Clive Brown tekintélyes kötete, a *Classical and Romantic Performance Practice 1750-1900* (Oxford University Press, 1999).

II. Források

Jelen tanulmány megírásához a fent említett, másodlagos irodalomhoz tartozó írások mellett elsődleges forrásként a 18. század második felében és a 19. század elején kiadásra került lényegesebb hegedűiskolák és egyéb jelentős zenei traktátusok szolgáltak, legfőképp Louis Spohr *Violinschule*-ja (Bécs: Haslinger, 1832), valamint Pierre Baillot *L'art du violon* című műve (Párizs: Dépôt Central de la Musique, 1835). Boris Schwarz *Great Masters of the Violin* (London: Robert Hale, 1984) című kötete több évszázad prominens hegedűművészeiről nyújtott hasznos információt.

III. Módszerek

A dolgozat különböző fejezetei egymástól eltérő módon tárgyalják az adott témákat. Az első rész a zenemű és a zenei előadás egymáshoz való viszonyát, az előadó lehetséges mozgásterét, illetve az autentikusság kérdését taglalja számos zeneszerző és előadóművész, valamint

jelenkori zenetudósok véleményének ütköztetésével. A második rész a 19. századi francia, illetve német hegedűiskola alapítóinak munkásságát vázolja fel, majd a 18-19. század fordulóján átalakuló zenei élet, és az ennek kapcsán létrejövő, a művészeket érintő új kihívások kerülnek említésre. Ezt követően Pierre Baillot és Louis Spohr iskolájában és előadói tevékenységében tükröződő, virtuozításra és interpretációra vonatkozó gondolatait, állásfoglalásuk bizonyítékát igyekszem bemutatni. Végezetül az előadói kreativitás konkrét megnyilvánulási lehetőségei közül a díszítés, a rubato-játék, valamint a cadenza került elemzésem fókuszába, melynek alapját részint korabeli hangszeres iskolák, részint egykorú beszámolók szolgáltatják.

IV. Eredmények

Dolgozatom leginkább arra igyekszik felhívni a figyelmet, hogy a 18.-19. századi hegedűjáték gyakorlata olyan terület, amely tüzetesebb elméleti-történeti kutatást igényelne.

Jóllehet Spohr és Baillot hegedűiskolái nemcsak fontos lenyomatait koruk előadói gyakorlatának, hanem a hegedűjáték története szempontjából is meghatározóak, magyar kiadásban sajnos jelenleg még egyik sem hozzáférhető. Míg e dolgozat az érintett tárgyak sokrétősége miatt nem vállalkozhat azok részletekbe menő kifejtésére, célja egyrészt, hogy magyarul adjon tájékoztatást e két művész, valamint elődeik és kortársaik interpretációra vonatkozó gondolatairól, másrészt, hogy betekintést nyújtson a hegedűs előadói gyakorlatra irányuló 20-21. századi kutatások eredményeibe.

Bár szokatlanul tűnhet, hogy a tanulmányban olyan, az előadás háttérében álló tényezők is reflektorfénybe kerülnek, mint például az előadó zeneműhöz és saját szerepéhez való viszonyulása, ezek azonban – mivel alapvetően befolyásolják a művész interpretációját – mindenképpen tanulmányozásra érdemesek.

Véleményem szerint szükséges lenne, hogy a hangszeres művészek a zenetörténet mellett az előadóművészet alakulásáról is bővebb információval rendelkezzenek. A számomra érdekes felfedezések reményeim szerint más

előadót is gazdagítanak, és további kutatásra készítetnek majd.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Hegedűsként munkám során igyekszem kamatoztatni a kutatás során szerzett információkat, melyek nagymértékben módosították az előadói gyakorlattal kapcsolatos elképzeléseimet. Improvizáció és cadenza-írás terén már szereztem némi tapasztalatot, melyet a jövőben tovább tervezek gyarapítani.